

Պահեստագորայինների վարժական հավաքների ընթացքում արձանագրված խնդիրները և դրանց լուծման ուղղությամբ ՀՔԱ Վանաձորի գրասենյակի առաջարկությունները

Օրենսդրական խնդիրներ

1. Վերականգնել օրենսդրությամբ ամրագրված դրույթը քաղաքացիներին պահեստագորայինների վարժական հավաքներին ներգրավելու վերաբերյալ ծանուցումները նախատեսված մեկնարկից առնվազն 20 օրացույցային օր առաջ վերջիններիս տրամադրելու վերաբերյալ, որպեսզի նրանք հնարավորություն ունենան կազմակերպել իրենց գործունեությունը քաղաքացիական կյանքում:

2. Օրենսդրորեն ամրագրել պահեստագորում հաշվառված քաղաքացիների հնարավորությունը՝ ընտրելու տարվա մեջ իրենց առավել հարմար ժամանակահատվածը՝ վարժական հավաքներին մասնակցելու համար:

3. Օրենսդրորեն ամրագրել վարժական հավաքներին ներգրավվող քաղաքացիների ընտրության առաջնահերթությունները՝ ըստ մասնագիտությունների՝ հաշվի առնելով անձանց ընտանեկան դրությունը, աշխատանքի բնույթը եւ այլ հանգամանքներ: Սահմանել վարժական հավաքներին ներգրավվող քաղաքացիների ընտրության այնպիսի չափանիշներ, որոնք հաշվի կառնեն նույն մասնագիտության դեպքում քաղաքացիներին վարժական հավաքներին ներգրավելու առաջնահերթությունները, ինչպես օրինակ՝ ընտանեկան դրությունը, աշխատանքային պայմանները: Նման չափանիշների բացակայությունը կարող է առաջացնել կոռուպցիոն ռիսկեր՝ պայմանավորված անձանց վարժական հավաքին ներգրավելու հայեցողական մոտեցմամբ, ազգակցական կապի առկայությամբ կամ այլ հանգամանքներով:

4. Որոշմամբ սահմանվում է, որ «Վարժական հավաքները պահեստագորի առաջին խմբի առաջին և երկրորդ կարգերում հաշվառված շարքային, ենթասպայական և սպայական կազմերի պահեստագորայինների ներգրավվումն է կարճաժամկետ զինվորական ծառայության՝ նրանց ռազմական ունակությունները կատարելագործելու և վերապատրաստելու նպատակով:» Այսինքն՝ վարժական հավաքները ենթարդրում են պահեստագորայինների վերապատրաստումներ, մինչդեռ վարժական հավաքների ընթացքում մարտական հերթապահության իրականացումը չի կարող համարվել վերապատրաստում մի շարք պատճառներով: Մասնավորապես՝ վարժական հավաքներին ներգրավվողները որպես կանոն այն անձինք են, ովքեր զինվորական ծառայություն, այդ թվում նաև մարտական հերթապահություն են իրականացրել տարիներ առաջ՝ պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայության ընթացքում: Ոմանք նույնիսկ պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայության ընթացքում

ընդհանրապես չեն ներգրավվել մարտական հերթապահության մեջ, հետևաբար գործնականում վարժական հավաքների ընթացքում 7 օր պատրաստություն անցնելուց հետո 14 օր մարտական հերթապահության իրականացումը նշանակում է առանց որևէ պատրաստության մարտական հերթապահության իրականացում և հետևաբար չափազանց մեծ ռիսկեր է պարունակում մարտական կամ պատերազմական գործողությունների մեկնարկի դեպքում, եթե առաջնագծում գտնվող զինծառայողները չունեն պատշաճ մակարդակի մարտական պատրաստվածություն: Այդ մասին են վկայում վարժական հավաքների ընթացքում պահեստազորայինների կողմից զենքի օգտագործման կանոնների խախտումների և դրանց հետևանքով ծառայակցին վնասվածք հասցնելու դեպքերը, ինչպես նաև մարտական հերթապահություն կամ մարտական ծառայություն կրելու կանոնների խախտման դեպքերը:

Առաջարկում ենք վարժական հավաքների իրականացման ընթացքում **բացառել** պահեստազորայինների /բացառությամբ ակտիվ պահեստազորի/ **պարտադիր** ներգրավումը մարտական հերթապահության իրականացման մեջ:

5. Որոշմամբ սահմանվում է, որ «4) ռազմաուսուցված պահեստազորայիններին ըստ անհրաժեշտության մարտական հերթապահության ներգրավվումը»: **Այս համատեքստում կարևոր է օրենքով հստակեցնել, թե որ դեպքերն են համարվում անհրաժեշտություն: Ձևավորված պրակտիկայի համաձայն՝ վարժական հավաքների ներգրավված բոլոր պահեստազորայինները մարտական հերթապահություն են իրականացնում 14 օր, հետևաբար մարտական հերթապահության իրականացման պահանջի օրենսդրական ամրագրումը շատ կարևոր է, քանի որ ըստ անհրաժեշտության մարտական հերթապահության ներգրավումը պետք է լինի հիմնավոր ու հասանելի հավաքներին ներգրավված անձի համար, մինչև ժամանակ անձը պետք է ունենա ընտրության հնարավորություն մարտական հերթապահության ներգրավվելու համար:**

6. Որոշման 11-րդ կետի համաձայն՝ «Վարժական հավաքների անցկացման գործընթացում զինվորական կոմիսարիատները՝ 1) համագործակցելով համապատասխան զորամասերի հրամանատարների հետ, իրականացնում են վարժական հավաքներին ներգրավվող պահեստազորայինների ընտրություն»: Որոշմամբ որևէ դրույթ չի սահմանում վարժական հավաքներին ենթակա պահեստազորայինի ընտրության կարգը, իսկ հաջորդ դրույթն արդեն իսկ վերաբերում է ընտրված պահեստազորայինի ծանուցման կարգին: Արդյունքում արձանագրում ենք, որ զինվորական կոմիսարը կատարելով վարժական հավաքներին մասնակցող պահեստազորայինի ընտրություն իրականացնում է վարչարություն, քանի որ իր ընտրությունը օրինական է, և անձի համար առաջացնում է իրավունքներ և պարտականություններ (վարչական ակտ), իսկ ծանուցումը միայն փաստի հաղորդում

Է. սակայն իրավական ակտ չէ, եթե դրա հիմքում չկա պաշտոնական որոշում: «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է վարչական ակտի հասկացությունը, իսկ վարչական ակտը ընդունվում է հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակով, որը սույն դեպքում պահեստագորայինի վարժական հավաքներին ներգրավումն է: Առաջարկում ենք օրենքով ամրագրել վարժական հավաքներին ներգրավվող պահեստագորայինի ընտրության կարգը՝ համաձայն «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով՝ ապահովելով ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված որոշակիության սկզբունքը:

7. Օրենքով ամրագրել վարժական հավաքից խուսափած անձանց քրեական պատասխանատվությունից ազատվելու դրույթը կամովին ներկայանալու և վարժական հավաքների ենթարկվելու դեպքում, որպիսին սահմանված է պարտադիր ժամկետային զինվորական և այլընտրանքային ծառայության դեպքում (Հոդված 461 կետ 4):

Գործնականում առկա խնդիրներ

1. «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով պահեստագորում հաշվառված քաղաքացիների «պատշաճ ծանուցում է համարվում ծանուցագիրը փաստաթղթային կամ փոստային կապի միջոցով կամ անհատական կամ հրապարակային եղանակով տրամադրելը»: Մինչդեռ գործնականում քաղաքացիներին պահեստագորայինների վարժական հավաքներին ներգրավելու վերաբերյալ ծանուցումները որոշ դեպքերում ուղարկվում են աշխատանքի վայր՝ վերջիններիս գործատուներին: Առաջարկում ենք դադարեցնել քաղաքացիներին պահեստագորայինների վարժական հավաքներին ներգրավելու վերաբերյալ ծանուցումները աշխատանքի վայր՝ վերջիններիս գործատուներին ուղարկելու պրակտիկան և վերջիններիս ծանուցումը կատարել օրենքով սահմանված կարգով և միայն իրենց:

2. Ապահովել վարժական հավաքներին ներգրավելու համար պահեստագորում հաշվառված անձանց բժշկական հետազոտությունները եւ փորձաքննությունը մինչ վարժական հավաքին ներգրավելու մասին որոշում կայացնելը:

3. Զորակոչային բժշկական հանձնաժողովները պահեստագորում հաշվառված անձանց ենթարկում են թերի բժշկական հետազոտությունների, իսկ քաղաքացիների ներկայացրած գանգատներին ի պատասխան հորդորում են ներկայացնել սեփական միջոցներով իրականացված բժշկական զննությունների արդյունքները: Սույն մոտեցումը խնդրահարույց է այն իմաստով, որ սեփական միջոցներով բժշկական հետազոտություններ անցնելու հնարավորություն չունեցող անձինք կարող են

ներգրավվել վարժական հավաքներին առողջական խնդիրներով: Ի դեպ, թերի բժշկական հետազոտությունների իրականացման հետևանքով վարժական հավաքներին մասնակցելու ընթացքում արձանագրվել են պահեստագորայինների մահացության դեպքեր՝ առողջական պատճառներով:

Վերստին ընդգծում ենք պահեստագորային պատրաստության շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների, այդ թվում նաև՝ պահեստագորում հաշվառված քաղաքացիների նկատմամբ բժշկական հետազոտությունների պատշաճ կատարման կարևորությունն ու անհրաժեշտությունը:

4. Մինչ վարժական հավաքներին անձանց ներգրավելը, վիրահատական ցուցման դեպքում պետպատվերի շրջանակներում իրականացնել պահեստագորում հաշվառված անձանց վիրահատական և այլ տեսակի բուժումը, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ պահեստագորում հաշվառված որոշ քաղաքացիներ չունեն բավարար ֆինանսական միջոցներ բուժման համար: Միաժամանակ բացառել վիրահատությունից հրաժարվելու դեպքում անձանց վարժական հավաքների ներգրավելու պրակտիկան այն դեպքերում, երբ երաշխավորված չէ դրկան ելք վիրահատության դեպքում՝ այսինքն երաշխավորված չէ վիրահատության դեպքում առողջական վիճակի լավացումը:

5. Բարձր աշխատավարձ ստացող և վարկային կամ հիփոթեքային պարտավորություններ ունեցող քաղաքացիներին, հատկապես՝ անհատ ձեռներեցներին վարժական հավաքների ներգրավելու դեպքում վերջիններս ունենում են ֆինանսական խնդիրներ վարկերը մարելիս: «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 59-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Վարժական հավաքի ընթացքում... քաղաքացուն ...հաշվարկվում է նշանակված զինվորական պաշտոնի համար նախատեսված պաշտոնային դրույքաչափ», իսկ ՀՀ «Աշխատանքային օրենսգրքի» 124-րդ հոդվածի 2.1 մասին համաձայն՝ «**2.1. Աշխատողին վարժական հավաքների ներգրավելիս պետական կամ տարածքային կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին, պետական կամ համայնքային կազմակերպություն կամ հիմնարկ չհանդիսացող գործատուն առաջին 30 օրացուցային օրերի ընթացքում շարունակում է վճարել յուրաքանչյուր աշխատանքային օրվա համար աշխատողի հիմնական աշխատավարձի (գործավարձով վարձատրվող աշխատողների դեպքում՝ միջին աշխատավարձի, բացառությամբ պարզևատրման գումարների) և այդ ընթացքում վարժական հավաքներին մասնակցելու օրացուցային օրերի համար աշխատողին որպես զինծառայող հաշվարկված դրամական ապահովության առնվազն դրական տարբերությունը...**»: Նշված դրամական ապահովությունը որոշ դեպքերում մեծապես տարբերվում է քաղաքացու ամսական աշխատավարձի չափից այն պատճառով, որ վերջինիս եկամուտը գոյանում է աշխատավայրում գտնվելու արդյունքում՝ յուրաքանչյուր օրվա եկամտի հանրագումարից, ինչը հանգեցնում է քաղաքացու կողմից

իր կամքից անկախ վարկային կամ այլ ֆինանսական պարտավորությունների չկատարմանը:

Հաշվի առնելով վարժական հավաքներին մասնակցելիս մասնավոր ոլորտում աշխատող կամ անհատ ձեռներեց հանդիսացող անձանց տրամադրվող ֆինանսական միջոցների անհամապատասխանությունն իրենց փաստացի եկամուտներին, որոնք հանգեցնում են ֆինանսական վնասների, առաջարկում ենք երաշխավորել պահեստագորայինների եկամուտների չափին համապատասխան ֆինանսական փոխհատուցման ապահովումը:

6. Գործնականում կիրառել «Պահեստագորային պատրաստության շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների կազմակերպման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 2018 թ. հոկտեմբերի 18-ի N 1174-Ն որոշման (այսուհետ նաև՝ Որոշում) այն դրույթը, համաձայն որի՝ «Վարժական հավաքների կանչվում են պահեստագորի առաջին խմբում հաշվառված այն պահեստագորայինները, որոնք ունեն համապատասխան զինվորական կամ քաղաքացիական մասնագիտություն կամ դրանց հարակից մասնագիտություններ և պիտանի են զինվորական ծառայության համար:» Պահեստագորում հաշվառված անձանց վարժական հավաքներին ներգրավելիս հատկապես հաշվի առնել վերջիններիս քաղաքացիական մասնագիտությունը և փորձառությունը, ելնելով այն հիմնավորումից, որ տարիներ շարունակ պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայությունից զորացրվելուց հետո նրանք հմտացել են ոչ թե զինվորական, այլ քաղաքացիական (հարակից) մասնագիտության մեջ, առավել մեծ փորձառություն ունեն դրանում և իրենց մասնագիտական ներուժն ու փորձառությունը կարող են առավել արդյունավետ օգտագործել պետության պաշտպանության և անվտանգության ապահովման գործում: